

8. Мильнер Б.З., Евенко Л.И., Рапопорт В.С. Системный подход к организации управления.- М.: Экономика, 1983.- 224 с.
9. Овсиевич Б.Л. Модели формирования организационных структур.- Л.: Наука, 1979.- 158 с.
10. Организационные структуры производственно-хозяйственных организаций в странах-членах СЭВ / Под.ред. В.Стоянова, С. Елазарова.- М.: МНИИПУ, 1984.- 147 с.
11. Павленко І. Рациональне здійснення розподілу праці на підприємстві // Таврійський науковий вісник, №4, 2000, с. 172-180
12. Соколов Д.В. Теоретические и методические предпосылки моделирования организационных структур хозяйственных систем. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1986.- 132 с.
13. Федотов В.Н. Структура аппарата управления промышленных предприятий (сущность, формирование, тенденции).-Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1975.- 176 с.
14. Galbrith J. R. Organizational Design .- Reading, Mass, Addison-Wesley, 1977,- 306 p.

УДК 336.41

БАНКИ, РИЗИКИ, СТРАХУВАННЯ

І.Г.ЕНІКОВ – к.е.н., доцент, Молдавська Економічна Академія

Аналіз основних тенденцій розвитку світової банківської системи на базі даних МВФ, Всесвітнього Банку і закордонних досліджень показав, що до кінця 90-х рр. банківська індустрія стала набагато більш конкурентноздатною. Відмінності, що традиційно існували, між різними видами фінансових інститутів швидко стиралися. Більшість конкурентів змогли вийти за рамки національних меж і діяти в глобальному масштабі.

Крім того, з'явилось багато нових суб'єктів ринку, які не стримувались діючими організаціями з боку законодавства, що давало їм безсумнівні переваги в конкурентній боротьбі. Поява нових технологій і альтернативних послуг змінила традиційні методи банківської діяльності.

До числа найбільш важливих тенденцій відносяться: глобалізація фінансового ринку і банківського капіталу; укрупнення банків на основі злиття і поглинання;

– формування фінансових холдингів, що включають банківські, страхові, інвестиційні, брокерські, консалтингові, трастові компанії;

– розширення асортименту фінансових послуг, збільшення ролі страхових, іпотечних, біржових, валютних (дилінгових), консультаційних (по операціях із цінними паперами), процесингових (операцій з пластиковими і електронними картами) операцій;

– широке розповсюдження нових інформаційних технологій (електронний банкінг, операції через Інтернет, система «клієнт-банк» і т.д.).

Банківська система, створена в країнах із перехідною економікою наприкінці 80-х – початку 90-х рр. інтегрується в світовий фінансовий ринок двома різними шляхами. Більшість країн Центральної і Східної Європи пішли шляхом радикальної лібералізації, чому сприяла відносно висока конкурентноздатність їх економіки (особливо в Чехії, Словенії, Угорщині), близькість до європейського ринку, соціально-політична стабільність, значні фінансові вкладення з-за кордону (особливо в Польщі, країнах Балтії, Угорщині). До кінця 90-х рр. банки цих країн опинились в основному в руках нерезидентів, головним чином, скандинавського і німецького капіталу.

Китай і деякі країни СНД (Узбекистан, Азербайджан і ін.) зберегли активне державне регулювання банківської сфери, що не перешкоджало ринковим перетворенням. Так, Китай, незважаючи на вступ у ВТО, відклав лібералізацію банківських ставок до 2005 р., а конвертацію юаня – до 2015 р.

Більшість країн СНД (Росія, Україна, Молдова, Грузія й ін.) відповідно до рекомендацій МВФ, зробили основою своєї економічної політики обмеження грошової маси для придушення інфляції і практично повну лібералізацію зовнішньої торгівлі і банківського сектора. Як показали дослідження в умовах низької конкурентноздатності АПК і обробної промисловості, високого рівня соціальних (особливо житлово-комунальних) витрат, поспішної і неефективної приватизації, це привело до різкого погіршення інвестиційного клімату, утечі капіталів, банківським крахам (особливо в Росії).

У Молдові банківська система склалася і функціонує на основі законів «Про національний банк Молдови» і «Про фінансові заснування». Вона подана 20 комерційними банками, що мають майже 300 філій і представництв у різних регіонах республіки. Діяльність банків і їхніх підрозділів регламентується підзвітним Парламенту Національним Банком, що визначає умови і порядок їх функціонування, нормативні параметри вимог до них.

Однак банківську систему Молдови не можна визнати справді ринковою, оскільки вона не забезпечує довгострокове кредитування реального сектора, акумуляцію заощаджень населення і ресур-

сів бізнесу для виробничих інвестицій, не робить багатьох фінансових послуг, необхідних для розвитку виробництва.

Дослідження показали, що центральною проблемою розвитку банківської системи Молдови є збільшення частки кредитних вкладень у ВВП на основі зниження банківських ризиків, забезпечення фінансової прозорості бізнесу, посилення правового захисту кредиторів і інвесторів.

У зв'язку з цим нами уточнена сутність, класифікація і методи оцінки банківських ризиків, узагальнений досвід керування ними в розвинутих індустріальних країнах, показники оцінки ризикованості проектів, запропонованих банку для фінансування. Досліджується три види ризику, що можуть бути прийняті до уваги при оцінці проектів, запропонованих для фінансування: одиничний, корпоративний і ринковий. При цьому висновки можуть бути діаметрально протилежними - проект може бути ризиковим з погляду оцінки одиничного ризику і безризиковим із позиції ринкового ризику. При цьому жоден із цих ризиків не може бути обмірюваний з абсолютною точністю.

Автор намагається відповісти на запитання про те, що повинні враховувати менеджери банку при прийнятті рішень щодо розглянутих проектів і якому виду ризику – одиничному, корпоративному або ринковому приділити особливу увагу.

Одиничний ризик найбільш важливий для починаючого свою діяльність, а також малого і середнього банку, оскільки в цьому випадку ризикованість одного великого проекту визначає внутрішньофірмовий ризик, що враховує весь портфель банківських активів.

Диверсифікованим акціонерам і інвесторам у першу чергу варто піклуватися про ринковий ризик, менеджерам - про максимізацію ціни акцій. Ринковий ризик для акціонерів (власників) банку при прийнятті рішень по бюджету кредитних вкладень виступає як найбільш вагомий. Крім того, акціонери звичайно відслідковують втрати, обумовлені загальним фінансовим спадом, що не враховуються ринковим ризиком. Менеджерам доводиться враховувати різні інтереси самого банку як фінансового підприємства, його власників і клієнтів. Звідси випливає, що менеджери повинні враховувати і корпоративний, і ринковий ризики при прийнятті рішень по бюджету вкладень.

У багатьох випадках точно оцінити ринковий корпоративний ризик окремого проекту неможливо і менеджерам доводиться оцінювати тільки одиничний ризик, особливо якщо розглянутий проект відноситься до основної області діяльності банку. Прибутковість банків має тісну кореляцію зі станом національної економіки. Тому,

як правило, одиничний, корпораційний і ринковий ризику також тісно корелюють.

Таким чином, проект із високим ступенем одиничного ризику, показником якого є коефіцієнт варіації NPV, має високий корпораційний і ринковий ризику. Тому менеджери можуть оцінювати відносний ризик більшості проектів на основі аналізу сценаріїв, імітаційного моделювання, аналізу дерева рішень, для одиничного ризику проекту.

Кінцевим результатом аналізу ризику є розрахунок ставки дисконту проекту і NPV. Нульовий NPV означає, що грошового потоку, що генерується проектом, цілком достатньо, як для відшкодування вкладеного в проект капіталу, так і для забезпечення необхідної віддачі на цей капітал. Якщо $NPV > 0$, то проект генерує прибуток, і після розрахунків із вкладниками по ставці, що фінансується, прибуток, що залишився після сплати податків, накопичується для акціонерів і розвитку банку. Отже, якщо банк приймає проект із нульовим NPV, то положення акціонерів не змінюється – масштаби банківської діяльності збільшуються, але ціна акцій залишається незмінною за інших рівних умов.

Комерційні банки Молдови знаходяться на початковому етапі свого становлення в умовах переходу економіки на ринкові відносини. Це значно впливає на формування структури їх прибутків, що далека від оптимальної. Низький рівень диверсифікації діяльності банків, нерозвиненість або відсутність ряду фінансових операцій, наприклад, трастових, приводить до того, що гнітючу частину прибутків банки формують за рахунок відсотків по кредитах, причому кредитам короткостроковим. Частка відсотків за цими кредитами і валютними операціями у загальній структурі прибутків складає біля 80%, а за окремими банками досягає і більшого розміру.

Нестабільність соціально-політичної і макроекономічної ситуації, значний рівень інфляції, а також недосконале законодавство в Молдові й інших державах СНД укрив підвищує ризик інвестиційної діяльності. Тому виникає необхідність у визначеній кореляції стандартизованих підходів і критеріїв, застосовуваних при керуванні банківськими ризиками в розвинутих країнах.

Автором запропонована класифікація основних напрямків мінімізації і страхування банківських ризиків стосовно до умов Молдови, уточнена класифікація основних видів банківських ризиків у нерозвиненій банківській системі залежно від типу банку (спеціалізований, галузевий, універсальний), сфери банківських ризиків (зовнішні і внутрішні), складу клієнтів банку (корпорації, малий бізнес, фізичні особи), методів розрахунку, розподілу ризиків у часі і мож-

ливостей їх регулювання (відкриті і закриті ризики). Узагальнено закордонний досвід керування банківськими ризиками.

На основі первинних даних банків Молдови проведено аналіз їх активів, прибутковості кредитного портфелю, сукупного нормативного капіталу, узагальнено досвід ряду банків по мінімізації кредитних ризиків, розвитку їхнього заставного забезпечення, підвищенню ліквідності активів, дотриманню нормативних вимог НБМ, установлених з 2001 р., керуванню кредитними ризиками при фінансуванні малого бізнесу.

Страховання фінансових ризиків має особливе значення для формування сприятливого підприємницького клімату. Для розвитку цього виду страхування в Молдові необхідно укрупнення і підвищення фінансової усталеності страхових організацій і їх інтеграції з банківським сектором економіки. Як показав аналіз закордонного досвіду банки усе частіше виступають не тільки як об'єкт страхування, але й у якості страховика, організуючи відповідні холдинги.

Аналіз особливостей страхового ринку Молдови і тенденцій його розвитку в 1994-1997 р. і в 1999-2000 р. після фінансової кризи 1998 р. підтвердив доцільність більшої інтеграції банківського і страхового сектору, а на цій основі – розширення номенклатури страхових продуктів, підвищення фінансової усталеності і рентабельності страхового бізнесу.

Для розвитку банківського страхування й організації обов'язкового страхування за внесками населення з обліком широкого досвіду доцільно вирішити наступні питання: установлення державою разом із національною асоціацією страховиків Молдови критеріїв фінансової усталеності і надійності для видачі ліцензій на обов'язкове страхування внесків і добровільне – кредитів; встановлення однакових банкових умов страхування за традиційними видами (при зберіганні розходжень у термінах виплати премій і винагород, порядок розгляду претензій і т.д.);

- установлення на певний строк пільгових умов створення і нарощування резервних фондів (до, а не після оподаткування, як це вимагає новий Податковий кодекс);

- організація централізованої бази даних що здається в заставу майна;

- подальша уніфікація правил страхування, розробка нових нормативних документів для всієї сфери страхових послуг і для фінансових, інвестиційних і інноваційних ризиків;

- створення методичного центру з проблем страхування, використання сучасної фінансової математики для обґрунтування раціональних співвідношень між страховими преміями і виплатами;

– ліквідація фіктивного страхування, що використовується для відходу від оподаткування при оплаті праці, виплату готівкою і конвертації грошей і т.д., а також бартеру у відношеннях страховиків і їхніх клієнтів.

УДК 336.2

ПОДАТКОВА СИСТЕМА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА Й ОЦІНКА ЇЇ ТЕНДЕНЦІЇ

Т.МАНОЛЕ – к.е.н., доцент, Економічна Академія Республіки Молдова

У умовах ринкової економіки основними методами мобілізації державних прибутків є *податки* в різних їхніх формах, *позики* і як виняткова міра й *емісії грошей*. Співвідношення між ними не однакове в різні історичні періоди. Це визначається багатьма чинниками: утриманням фінансової політики уряду, соціально-економічною положенням країни й ін.

Податки є головним джерелом фінансових ресурсів, що централизуються державою для забезпечення суспільно необхідних потреб.

Податки є універсальною й одночасно вихідною категорією, що виражає основні властивості фінансів у ринковій економічній системі.

У Республіці Молдова податкова система утворилася, починаючи з 1992 року з прийняттям Закону "Про основи податкової системи" (№1198 - XII від 17 листопада 1992 року), що у подальшому був неодноразово модифікований.

Податковій системі, створеній в умовах першого етапу перехідного періоду від планової економіки до ринкової, слід було адаптуватися до нових реалій ринку. Розроблена податкова система по своїй суті була складною і запутаною. У багатьох випадках відчувалася недостатність принципів оподаткування, використовуваних повсюдно у світі, відсутність яких створює складності для виробників, що є перешкодою для місцевих і іноземних інвесторів і не сприяє економічному росту.

З соціальної точки зору податкове навантаження було розподілено не рівномірно. На першому етапі, тобто до прийняття Податкового Кодексу (квітень 1997 року, I і II розділи), податкова система створювала умови, при яких для окремих юридичних і фізичних осіб - платників податків були установлені високі податкові навантаження. У той час, як інші платники податків із подібним рівнем прибутків платили менше податків або не платили їх зовсім.